

Seksuele oriëntatie en mensenrechten

INHOUD

Inleiding
Rechten die op het spel staan
Nationale en internationale beschermingsinstrumenten
Educatief materiaal voor activisten en leraars
Bronnen, terminologie, feiten en historische data

Deze informatiebundel is een vertaling door VORMEN vzw van de Study Guide “Sexual Orientation and Human Rights” van Human Rights Education.

Deze informatiebundels bieden een inleiding tot verschillende mensenrechtenthema's. Ze geven definities, een overzicht van belangrijke rechten die op het spel staan, mensenrechteninstrumenten, alsook bescherming- en hulpinstanties. Er staan links* in naar de volledige teksten van relevante internationale verdragen, en naar ander bruikbaar materiaal op de websites van HREA en van de Universiteit van Minnesota Human Rights library.

* Opmerking: de links staan in deze papieren / pdf-versie onderlijnd. Om te weten welke deze link is, kan u terecht op de html-versie van deze tekst: www.vormen.org/informatie/Seksualiteit/

Andere uitgaven in deze serie: “Vluchtelingen” en “Voedsel en water”. Je kan de bundels raadplegen op onze website (www.vormen.org/informatie/) en downloaden in pdf-formaat.

Vertaling van de studiegids “Sexual Orientation and Human Rights” naar het Nederlands met de goedkeuring van Human Rights Education Associates (www.hrea.org).

Oorspronkelijke titel: Sexual Orientation and Human Rights, □ Human Rights Education Associates, 2003.

Inleiding

Wat is seksuele oriëntatie?

Seksuele oriëntatie is een blijvende emotionele, romantische, seksuele of affectieve aantrekking tot een andere persoon. Er wordt een verschil gemaakt tussen seksuele oriëntatie en andere aspecten van seksualiteit zoals fysieke seks, seksuele identiteit (het psychologisch gevoel man of vrouw te zijn) en de sociale genderrol (het vasthouden aan culturele normen voor vrouwelijk en mannelijk gedrag).

Seksuele oriëntatie bestaat binnen een continuüm dat gaat van exclusieve homoseksualiteit over exclusieve heteroseksualiteit tot verschillende vormen van biseksualiteit. *Biseksuele* personen kunnen een seksuele, emotionele en affectieve aantrekking voelen voor mensen van de eigen maar ook voor mensen van de andere sekse. Mensen met een homoseksuele oriëntatie noemt men 'homo' (mannen) of 'lesbienne' (vrouwen).

Seksuele oriëntatie verschilt van seksueel gedrag omdat het betrekking heeft op gevoelens en zelfbeeld. Het is mogelijk dat mensen hun seksuele oriëntatie niet in hun gedrag uitdrukken. Het woord *homoseksueel* wordt gewoonlijk vermeden vanwege de negatieve connotatie die er in het verleden vaak aan vast hing.

Seksuele oriëntatie is een relatief nieuw begrip in de mensenrechtenrechtspraak en een controversieel onderwerp in de politiek. Vooroordelen, negatieve stereotypering en discriminatie zijn diep in ons waardensysteem en in onze gedragspatronen ingebed. Voor vele overheidsfunctionarissen en opiniemakers blijft de uiting van homofobe vooroordelen legitiem en fatsoenlijk, wat onaanvaardbaar zou zijn voor gelijk welke andere minderheid.

De belangrijkste principes die de mensenrechtenaanpak inzake seksuele oriëntatie sturen, zijn **gelijkheid** en **niet-discriminatie**. Mensenrechtenverdedigers, advocaten en andere activisten proberen in te staan voor sociale rechtvaardigheid en de **waardigheid** van holebi's.

Rechten die op het spel staan

Het is niet zo dat holebi's 'speciale' of 'bijkomende' rechten eisen, maar wel dat ook zij beroep kunnen doen op de rechten die gelden voor heteroseksuelen.

Aan LGBT-ers (de vaak gebruikte verzamelnaam voor lesbians, Gays, Bisexuals and Transgenders) worden de fundamentele, politieke, economische en sociale rechten ontzegd, of door de wet of in het dagelijkse leven. Wereldwijd werden de volgende schendingen vastgesteld:

Door speciale strafrechtelijke bepalingen of gewoonten op basis van seksuele oriëntatie wordt in vele landen aan holebi's de *gelijkheid van rechten en gelijkheid voor de wet* ontzegd. Er is vaak een leeftijdsverschil tussen holebi's en hetero's voor de bepaling van de seksuele meerderjarigheid.

Het recht op *niet-discriminatie* en de *bescherming tegen geweld en pesterijen* worden vaak ontzegd aan holebi's doordat seksuele oriëntatie niet is opgenomen in de anti-discriminatiewetgeving en de grondwet of in de naleving ervan beschermd wordt.

Het *recht op leven* wordt geschonden in landen die sodomie bestraffen met de doodstraf.

Het *recht op bescherming tegen foltering, wrede, onmenselijke of ontterende behandeling* van holebi's wordt geschonden bij politieonderzoeken of bij opsluiting.

Willekeurige arrestaties komen in een aantal landen voor wanneer personen ervan verdacht worden homo/biseksueel te zijn.

De *vrijheid van verplaatsing* wordt aan binationale koppels ontzegd doordat niet erkend wordt dat zij van dezelfde sekse zijn.

Het *recht op een eerlijk proces* komt vaak in het gedrang doordat rechters en andere gerechtelijke medewerkers bevooroordeeld zijn.

Het *recht op privacy* wordt ontzegd door de aanwezigheid van 'sodomiewetten' die van toepassing zijn op holebi's, ook al betreft het een relatie waarin beide partners toegestemd hebben.

Het is mogelijk dat het *recht op vrije meningsuiting* en het *recht op vrije vereniging* expliciet door de wet ontzegd worden of dat holebi's, door het homofobe klimaat waarin ze leven, er niet openlijk van kunnen genieten.

Het *recht op vrije godsdienstbeleving* wordt meestal ontzegd aan holebi's, vooral wanneer hun kerk zich openlijk tegen hen keert.

Het *recht op arbeid* is het economische recht dat het vaakst in het gedrang komt: holebi's worden ontslagen vanwege hun seksuele oriëntatie of gediscrimineerd door de arbeidswetgeving en in de werkomgeving.

Het *recht op sociale zekerheid*, bijstand en voordelen en bijgevolg ook de levensstandaard worden aangetast wanneer zij bijvoorbeeld de identiteit van hun echtgenoot/echtgenote moeten bekendmaken.

Het *recht op fysieke en mentale gezondheid* is in strijd met het beleid en de uitvoering ervan inzake antidiscriminatie, met de homofobe neigingen van sommige dokters, met het gebrek aan adequate training van verplegend personeel inzake seksuele oriëntatie of met de algemene veronderstelling dat alle patiënten heteroseksueel zijn.

Het *recht op het vormen van een gezin* wordt hun door hun regering ontzegd door homogezinnen niet te erkennen en door hun niet dezelfde rechten toe te kennen die wél toegekend worden aan heterogezinnen, die helemaal geen wettelijke erkenning zochten, maar desondanks bepaalde rechten genieten. De bescherming van kinderen tegen de scheiding van hun ouders kan hun ontzegd worden op basis van de seksuele oriëntatie van één van de ouders. Holebi's (koppels en alleenstaanden) mogen geen kinderen adopteren, zelfs al gaat het om het kind van de partner.

Het is mogelijk dat het *recht op onderwijs* voor holebi's in het gedrang komt vanwege een onveilig klimaat dat door hun leeftijdsgenoten of door leerkrachten op school gecreëerd wordt.

Nationale en internationale beschermingsinstrumenten

Verdragen (ook overeenkomst, conventie of protocol genoemd) zijn internationale juridische instrumenten die bindend zijn voor de aangesloten staten. Zodra de onderhandelingen voltooid zijn, wordt de tekst van een verdrag definitief bekrachtigd en “ondertekend” door de vertegenwoordigers van die staten. Er zijn verschillende manieren voor een staat om te tonen dat deze ermee akkoord gaat om gebonden te zijn door een verdrag. De meest voorkomende zijn ratificatie en toetreding. Een nieuw verdrag wordt “geratificeerd” door de staten die over het instrument onderhandeld hebben. Een staat die niet aan de onderhandelingen deelgenomen heeft, kan zich in een later stadium “aansluiten” bij het verdrag. Zodra een vooraf bepaald aantal staten het verdrag geratificeerd hebben of zich erbij aangesloten hebben, wordt het van kracht. Bij het ratificeren kan een staat voorbehoud aantekenen tegen één of meerdere artikelen in het verdrag, tenzij het verdrag het recht op voorbehoud niet toelaat. Het voorbehoud kan op elk moment teruggetrokken worden. In bepaalde landen hebben internationale verdragen een grotere rechtskracht dan de nationale wetgeving; in andere landen kan een bepaalde wet nodig zijn om een internationaal verdrag, ondanks het feit dat het land zich bij dit verdrag aangesloten heeft of het geratificeerd heeft, dezelfde rechtsgeldigheid als een nationale wet te geven. In de praktijk moeten alle staten die een verdrag geratificeerd hebben of zich erbij aangesloten hebben decreten uitvaardigen, bestaande wetten amenderen of nieuwe wetgeving introduceren opdat een verdrag volledig van kracht is op het nationale territorium.

De bindende verdragen kunnen aangewend worden om regeringen te dwingen de verdragsbepalingen die relevant zijn voor de mensenrechten van LGBT-ers te respecteren. De niet-bindende instrumenten, zoals verklaringen en resoluties, kunnen in bepaalde situaties gebruikt worden om regeringen publiekelijk voor schut te zetten (regeringen die bezorgd zijn om hun internationale imago).

De volgende internationale en regionale verdragen leggen standaarden vast voor de bescherming van LGBT-ers:

Verenigde Naties

ILO Convention (No. 111) on Discrimination in Employment or Occupation (1958)
(artikel 1)

Dit verdrag van de Internationale Arbeidsorganisatie houdt geen verbod in op discriminatie op basis van seksuele oriëntatie; het laat toe dat staten er bijkomende redenen aan toevoegen. In Australië droeg in 1992 de omzetting van het verdrag in nationale wetgeving ertoe bij dat homoseksuelen uit het leger gebannen werden.

Het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten (1966) (artikel 2, 26)

Wat betreft seksuele oriëntatie is het Verdrag, het belangrijkste internationale verdrag over burgerlijke en politieke rechten, belangrijk omdat in 1994 in de zaak *Toonen vs Australia* de mensenrechtencommissie besliste dat verwijzingen naar “seks” in artikels 2, paragraaf 1, (niet-discriminatie) en 26 (gelijkheid voor de wet) van het ‘BUPO-verdrag’ ook seksuele oriëntatie moeten omvatten. Australië schafte bijgevolg

de wet die homoseksualiteit verbood af in de deelstaat Tasmanië. Door deze zaak creëerde de mensenrechtencommissie een precedent binnen het VN mensenrechtensysteem door op te treden tegen de discriminatie van holebi's.

Het Verdrag tegen Foltering en Andere Wrede, Onmenselijke of Onterende Behandeling of Bestrafing (1984) (artikel 1)

Dit verdrag is belangrijk omdat het niet beperkt is tot staatsactoren (regeringen), aangezien foltering in artikel 1 ruim omschreven wordt als “iedere handeling waardoor opzettelijk hevige pijn of hevig leed, lichamelijk dan wel geestelijk, wordt toegebracht aan een persoon met zulke oogmerken als om van hem of van een derde inlichtingen of een bekentenis te verkrijgen, hem te bestraffen voor een handeling die hij of een derde heeft begaan of waarvan hij of een derde wordt verdacht deze te hebben begaan, of hem of een derde te intimideren of ergens toe te dwingen dan wel om enigerlei reden gebaseerd op discriminatie van welke aard ook, wanneer zulke pijn of zulk leed wordt toegebracht door of op aanstichten van dan wel met de instemming of gedogen van een overheidsfunctionaris of andere persoon die in een officiële hoedanigheid handelt”. Dit geeft blijk van de intentie om gevallen aan te pakken die binnen de reikwijdte van het verdrag vallen, indien een staat deze niet onderzoekt of tracht te voorkomen.

Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989) (artikel 2)

Artikel 2 van het Kinderrechtenverdrag verbiedt de discriminatie van het kind en vereist dat regeringen alle maatregelen nemen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen discriminatie. Dit verdrag kan relevant zijn om de discriminatie inzake seksuele oriëntatie van holebi's en/of hun ouders aan te pakken.

Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW) (1981)

Dit verdrag kan relevant zijn in gevallen van discriminatie tegen holebi's of transseksuele vrouwen.

VN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen

Sinds april 1993 heeft de VN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR) in verschillende “Advisory Opinions” erkend dat homo's en lesbiennes deel uitmaken van een “bepaalde sociale groep” voor de doelstellingen van het Verdrag uit 1951 en het Protocol uit 1967 betreffende de Status van Vluchtelingen. In de publicatie “Bescherming van Vluchtelingen” stelt de UNHCR: “Homoseksuelen kunnen in aanmerking komen voor de status van vluchteling op basis van vervolging vanwege het feit dat zij deel uitmaken van een bepaalde sociale groep. Het maakt deel uit van het beleid van de UNHCR dat personen die te maken krijgen met aanslagen, onmenselijke behandeling of ernstige discriminatie vanwege hun homoseksualiteit, en die niet kunnen rekenen op de bescherming van hun regering omdat deze hen niet kan of wil beschermen, erkend zouden moeten worden als vluchteling”. (UNHCR/PI/Q&A-UK1.PM5/Feb.1996)

VN mechanismen die niet in verdragen zijn opgenomen

De VN mechanismen die niet gebaseerd zijn op verdragen zijn vooral nuttig in noodsituaties. De Commissie voor de Rechten van de Mens, het belangrijkste orgaan voor mensenrechten dat resoluties aanneemt en de aanzet geeft tot nieuwe verdragen werkt vooral via Speciale Rapporteurs (aangesteld per land en per thema) en Werkgroepen.

Seksuele oriëntatie werd reeds door **twee 'speciale rapporteurs'** behandeld:

- de Speciale Rapporteur betreffende Buitengerechtelijke, Willekeurige of Standrechtelijke Executies;
- de Speciale Rapporteur inzake Geweld tegen Vrouwen.

Afrikaanse Unie (vroeger Organisatie van Afrikaanse Eenheid, OAE)

Afrikaans Handvest voor de Rechten van de Mens en de Volkeren (1986)

Dit verdrag werd aangenomen door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (nu Afrikaanse Unie). Het is het regionale mensenrechteninstrument dat door de grootste meerderheid aanvaard wordt, aangezien het door meer dan 50 landen geratificeerd is. Het veroordeelt discriminatie en biedt bescherming van bepaalde rechten, maar tot dusver heeft het controlerend en uitvoerend orgaan, de Afrikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens en de Volkeren, seksuele oriëntatie officieel nog niet behandeld.

Raad van Europa

Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (1950) (artikels 8 en 14)

Seksuele oriëntatie wordt niet expliciet vermeld in de bepalingen van het Verdrag. Niettemin werd de relevantie van het Verdrag (EVRM) aangetoond in een aantal rechtszaken waarin het **Europees Hof voor de Rechten van de Mens** besliste dat discriminatie in het strafrecht van vrije relaties in de privé-sfeer tussen volwassenen strijdig is met het recht op respect voor het privé-leven in artikel 8 van het EVRM (*Dudgeon v UK*, 1981, *Norris v Ireland*, 1988, *Modinos v Cyprus*, 1993). Het hof was het eerste internationale orgaan dat besliste dat strafrechtelijke wetten over seksuele oriëntatie de mensenrechten schenden; het beschikt ook over de oudste en omvangrijkste jurisprudentie inzake seksuele oriëntatie. Het jurisprudentierecht omvat eveneens een beslissing van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens uit 1997 (het eerste orgaan voor individuele klachten) dat het leeftijdsverschil tussen homoseksuele en heteroseksuele mannen voor seksuele meerderjarigheid discriminerend is en strijdig met artikel 14 van het EVRM met betrekking tot het recht op privacy (*Sutherland v UK*).

Met betrekking tot discriminatie op grond van seksuele oriëntatie in het leger besliste het hof dat het verbannen van homoseksuelen uit het leger een schending van artikel 8 was uit het EVRM (*Lustig-Prean en Becket v UK*, 2000). Ook in 2000 besliste het

hof dat dit verdrag geschonden werd toen een man veroordeeld werd voor het hebben van homoseksuele groepsseks in de privé-sfeer (*A.D.T v UK*).

In *Salgueiro da Silva Mouta v Portugal* besliste het hof ook dat een homoseksuele vader het hoederecht over zijn kind niet ontzegd kan worden op basis van zijn (homo)seksuele oriëntatie. Hierdoor wordt volgens artikel 8 uit het EVRM het recht van de vader op zijn familielevens geschonden. Het hof bevestigde dat het niet-discriminatieprincipe van het EVRM met inbegrip van seksuele oriëntatie geïnterpreteerd moest worden.

De visie van het hof op de toepassing van het verdrag inzake kwesties van seksuele oriëntatie impliceert een aantal beperkingen zoals de beslissing dat sadomasochisme tussen mannen, hoewel in de privé-sfeer en tussen volwassenen die hiermee instemmen, uit gezondheidsoverwegingen verboden kan worden (*Laskey, Jaggard en Brown v UK*, 1997).

Het hof besliste ook dat het 'recht op de eerbiediging van prive- en familielevens' niet van toepassing is op **transseksuele** relaties en bevestigde de Britse beslissing dat alleen een biologische man, geen transseksueel, als vader erkend kan worden (*X, Y en Z v UK*, 1997).

Het Europees Sociaal Handvest (1961)

Dit verdrag beschermt de economische en sociale rechten en de Europese Commissie voor Sociale rechten onderzoekt de mensenrechtensituatie van de lidstaten. Zij kan groepen horen die een adviserende rol hebben binnen de Raad van Europa, zoals de International Lesbian and Gay Association (ILGA).

De **Commissaris voor de Rechten van de Mens** werd in 1999 door de Raad van Europa aangesteld. Het Bureau van de Commissaris voor de Rechten van de Mens is een onafhankelijke instantie binnen de Raad van Europa die instaat voor de bewustmaking en het respecteren van de rechten van de mens in de lidstaten. De Commissaris kan individuele klachten ontvangen en heeft seksuele oriëntatie-kwesties behandeld in rapporten en tijdens bezoeken aan lidstaten.

De **Parlementaire Vergadering** (assembly.coe.int) van de Raad van Europa heeft een belangrijke taak met het toezicht houden op de mensenrechtensituatie in de lidstaten en de staten die lid willen worden van de Raad van Europa. Verscheidene staten hebben hun strafrechtelijke wetten tegen holebi's afgeschaft voor ze als lid aanaard werden of voor ze aangemaand werden om hun beloften na te komen.

De Parlementaire Vergadering heeft verschillende (niet-bindende) resoluties en aanbevelingen met betrekking tot seksuele oriëntatie en de standaarden van de Raad van Europa aangenomen: Aanbeveling 924/1981 was de eerste en diende om de discriminatie van holebi's te stoppen; zij werden gevolgd door verschillende resoluties die lidstaten verzoeken om asielrechten te verlenen aan diegenen die vervolgd zijn op basis van hun seksuele oriëntatie, een verblijfplaats aan te bieden en immigratierechten toe te kennen aan binationale homoseksuele koppels, alsook gelijke rechten voor personen van hetzelfde geslacht met een samenlevingscontract.

Europese Unie (EU)

Verschillende EU-wetten bieden bescherming tegen discriminatie op grond van seksuele oriëntatie. Bijkomende voorwaarden verwijzen naar de mensenrechtensituatie in kandidaat lidstaten van de EU.

De oprichtingsverdragen van de EU werden geamendeerd in het Verdrag van Amsterdam om de EU de mogelijkheid te bieden discriminatie op grond van seksuele oriëntatie te bestrijden. Op 1 mei 1999 werd de volgende bepaling in artikel 13 van het verdrag van kracht in het eerste internationale verdrag ooit dat seksuele oriëntatie expliciet vermeldt en beschermt: “[...] de Raad kan, met eenparigheid van stemmen, op voorstel van de Commissie en na raadpleging van het Europees Parlement, passende maatregelen nemen om discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid te bestrijden”.

In december 2000 nam de raad een (bindende) algemene Kaderrichtlijn betreffende gelijke behandeling in arbeid en beroep aan die directe en indirecte discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, leeftijd, handicap of seksuele oriëntatie verbiedt. Deze richtlijn is bindend voor de huidige lidstaten, terwijl in de kandidaat lidstaten de nationale implementatie van de richtlijn voltooid moet zijn voor zij toetreden tot de EU.

Het Europees Charter van Fundamentele Rechten is de Europese code voor fundamentele rechten die in december 2000 in Nice afgekondigd werd. Het is momenteel nog een niet-bindend document maar het is belangrijk omdat het de EU-visie inzake mensenrechten uitdrukt. Voor holebi's is het Charter belangrijk vanwege de expliciete niet-discriminerende bepalingen in artikel 21 (1): “Elke vorm van discriminatie op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afstamming, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuiging, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte, handicap, leeftijd of seksuele oriëntatie is verboden”.

Het Europees Parlement (EP) nam verschillende (niet-bindende) resoluties aan inzake mensenrechten en seksuele oriëntatie. De eerste, aangenomen in 1984, riep op tot de beëindiging van discriminatie in de werkomgeving op basis van seksuele oriëntatie. In 1994 gaf het Rapport Roth een gedetailleerd overzicht van de verschillende vormen van discriminatie tegen homo's en lesbiennes in de EU; het parlement nam eveneens een aanbeveling aan over de afschaffing van alle vormen van discriminatie op het vlak van seksuele oriëntatie. Hoewel zijn bevoegdheden beperkt zijn, kan het EP een aanzienlijke politieke druk uitoefenen op de Raad en de Commissie. Zo verzocht het hen in 1999 om “de kwestie discriminatie tegen holebi's tijdens toetredingsonderhandelingen, indien nodig, aan te halen”. Met betrekking tot de uitbreiding van de Europese Unie nam het EP in 1998 een resolutie aan die stelde dat het “niet zal instemmen met de toetreding van een land dat, door zijn wetgeving of beleid, de mensenrechten van holebi's schendt”.

De EU-wetgeving beschouwt discriminatie van transseksuele mensen als een vorm van discriminatie op grond van geslacht. Dit principe ontstond toen het Hof van

Justitie (curia.eu.int) in 1996 in de zaak *P v S en Cornwall County Council* besliste dat het ontslaan van een persoon wegens het ondergaan van een geslachtsoperatie een discriminatie was op basis van het geslacht. (Rechtszaak C-13/94, *P v S en Cornwall County Council* [1996] ECR I-2143). “Discriminatie in verband met Genderidentiteit” is een term die momenteel gebruikt wordt om discriminatie van transseksuele personen te omschrijven.

Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS)

De eerste zaak in verband met mensenrechten en seksuele oriëntatie in het Inter-Amerikaans systeem is die van Marta Alvarez die een verzoekschrift tegen Colombia indiende bij de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens (*Velasquez Rodriguez v Honduras*, 1998). Haar werd het recht op gelijke behandeling ontzegd door de weigering van de Colombiaanse gevangenisautoriteiten om haar “bezoek van de huwelijkspartner” toe te staan, omdat zij lesbienne was. De Colombiaanse wet bepaalt dat alle burgers recht hebben op “gezinsbezoek”, zonder onderscheid te maken in seksuele oriëntatie.

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking (OVSE)

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) is de grootste regionale veiligheidsorganisatie in de wereld met 55 deelnemende landen in Europa, Centraal Azië en Noord-Amerika. De OVSE ontstond in 1975 door de ondertekening, in Helsinki, van de slotakte, die een bepaling bevatte waarin stond “dat de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden gerespecteerd moeten worden, inclusief de vrijheid van meningsuiting, bewustzijn, godsdienst en overtuiging”, alsook “gelijke rechten en het recht op zelfbeschikking van volkeren”.

De Parlementaire Vertegenwoordiging van de OVSE heeft in 1995 een verklaring goedgekeurd om de lidstaten ertoe aan te zetten gelijke bescherming tegen discriminatie te bieden, waarbij seksuele oriëntatie één van de rechten is die bijzondere bescherming geniet.

Nationale diensten voor bescherming en dienstverlening

Nationale bescherming van seksuele oriëntatie wordt in verschillende staten voorzien in de wet, in de praktijk of in beide, maar dat is zeker niet overal het geval. Verschillende staten of provincies hebben clausules in hun grondwet opgenomen betreffende de bescherming tegen discriminatie op grond van seksuele oriëntatie: Zuid-Afrika, Ecuador, een aantal staten van Australië, Canada, Brazilië... Andere staten hebben anti-discriminatiewetten of artikels met betrekking tot seksuele oriëntatie in hun strafrecht opgenomen, zoals Nederland en Roemenië. De anti-discriminatiebepalingen worden gewoonlijk aangenomen door seksuele oriëntatie als grond voor niet-discriminatie van bij het begin op te nemen in de wetgevende initiatieven.

In de praktijk is de implementatie van bestaande anti-discriminatiebepalingen afhankelijk van de politieke wil. Sommige staten hebben overheidsagentschappen in het leven geroepen om discriminatie te onderzoeken (seksuele oriëntatie), en een

aantal van hen kan juridische stappen zetten in de richting van rechtsmiddelen ten bate van het slachtoffer (Nederland, Zweden, Ierland).

De EU Kaderrichtlijn betreffende gelijke behandeling in arbeid en beroep is momenteel het enige internationale instrument dat EU-lidstaten, en in een later stadium, kandidaat-lidstaten van de EU kan verplichten om op nationaal niveau een anti-discriminatiebeleid te implementeren dat onder andere op seksuele oriëntatie als grond gebaseerd is.

Educatief materiaal voor activisten en leraars

Voor activisten

Making the Mountain Move: An Activists's Guide to how International Human Rights Mechanisms Can Work for You

→ International Gay and Lesbian Human Rights Commission

Deze gids helpt u toegang te krijgen tot de verschillende systemen ter bescherming van de mensenrechten van de VN en andere regionale organisaties. Hij benadrukt het belang van de verschillende VN-verdragen, door toezicht te houden op de commissies en de speciale rapporteurs. Hij geeft ook informatie over de Afrikaanse en Inter-Amerikaanse mensenrechtensystemen en de verschillende mensenrechtenorganen in Europa. De gids is vooral bedoeld voor activisten die bezig zijn met de bescherming van de rechten van holebi's en transseksuele personen (LGBT's) alsook van personen besmet met HIV/aids, maar hij kan eveneens nuttig zijn voor eenieder die bezig is met de bescherming van de rechten van de mens.

Voor leraars

A Guide to Effective Statewide Laws/Policies: Preventing Discrimination Against LGBT Students in K-12 Schools

→ Gay, Lesbian and Straight Education Network

Deze gids maakt deel uit van het initiatief voor jongeren en activisten waarin elke dag geijverd wordt voor goede en veilige scholen in de VS.. Het document omvat de belangrijkste juridische en politieke overwegingen die activisten moeten informeren over beslissingen die zij op regionaal niveau moeten nemen.

Lesbian, Gay, Bisexual and transgender Rights: A Human Rights Perspective

→ Dave Donahue

Het is de bedoeling dat dit pakket verder uitgediept wordt en dat leerlingen van middelbare scholen op verantwoorde wijze actie ondernemen met betrekking tot LGBT-kwesties. In tegenstelling tot andere pakketten vindt deze discussie echter niet plaats in een context van burgerlijke en politieke rechten, maar in een ruimere mensenrechtencontext. Deze rechten, zoals omschreven in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, omvatten onder andere het recht op onderwijs, identiteit, veiligheid, vereniging, vrije meningsuiting, arbeid, gezondheid en een gezin – allemaal relevant in de huidige discussie over de rechten van holebi's en transseksuelen. De activiteiten in dit pakket willen doeltreffende actie alsook reflectie en discussie bevorderen. Studenten wordt gevraagd om hun verantwoordelijkheid op te nemen voor de homofobie die mensenrechtenmisbruik veroorzaakt.

What Must be Done to Achieve Equality?

→ Amnesty International – USA Educators' Network

In dit lessenspakket leren studenten dat iedereen de verantwoordelijkheid heeft om discriminatie te stoppen. Studenten onderzoeken verder het relatieve belang van veranderende wetgeving, van veranderende opvattingen en van maatregelen om gelijkheid te bevorderen.

Zero Indifference: A How-to Guide to Ending Name-Calling in Schools

→ Nancy Goldstein, GLSEN

Deze gids omvat de juridische en ethische argumenten om ‘verbaal pesten’ op school een halt toe te roepen, maar het is ook een praktische gids voor interventie en opvoeding.

Andere bronnen

Anti discrimination Legislation – a worldwide summary

→ by International Gay and Lesbian Human Rights Commission, IGLHRC.

World Legal Survey

→ Onderzoek naar de juridische positie van holebi's en transseksuelen, door International Lesbian and Gay Association, ILGA.

Terminologie

Seksuele meerderjarigheid – minimumleeftijd waarop seksuele relaties door de wet toegelaten zijn

Homofobie – irrationale angst voor, of haat tegenover personen die zich emotioneel of seksueel aangetrokken voelen tot personen van dezelfde sekse. Als het gaat om transseksuele personen, spreekt men van transfobie.

LGBT – Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (holebi's en transseksuelen)

Sodomiewetten – juridische bepalingen die homoseksuele relaties criminaliseren. Terwijl het taalgebruik in die wetten meestal verwijst naar seksuele daden, worden de wetten in de praktijk vaak aangewend om de homoseksuele/biseksuele identiteit van personen te criminaliseren.

Transseksuele identiteit – verwijst naar het dwingende gevoel dat iemands seksuele identiteit niet overeenstemt met de psychologische kenmerken van de sekse waarmee men geboren is. Voor sommigen kan dit de aanleiding zijn voor het ondergaan van een geslachtsoperatie.

“Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren”

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Artikel 1.

Een aantal feiten op een rij

- Homoseksualiteit wordt met de doodstraf bestraft in twaalf landen
- In een 30-tal landen of provincies worden holebi's gediscrimineerd op grond van hun seksuele meerderjarigheid.
- In ruim 40 landen over heel de wereld is homoseksualiteit illegaal.
- In een 15-tal landen of provincies wordt de vrije vereniging en de vrijheid van meningsuiting uitdrukkelijk verboden door wettelijke bepalingen.
- Ongeveer 30 landen beschikken over een zekere vorm van bescherming tegen discriminatie op grond van seksuele oriëntatie.
- In 10 landen bestaat een zekere vorm van erkenning van homoseksuele relaties.

Bron: The International Lesbian and Gay Association website (www.ilga.org) (Mei 2002)

Historische data

1867: De eerste keer dat een zelfverklaarde homoseksueel in het openbaar opkwam voor de rechten van homoseksuelen (Karl Heinrich Ulrichs)

1869: De term "Homosexualität" werd voor het eerst neergeschreven in Duitsland door Károly Mária Kertbeny

1897: Magnus Hirschfield stichtte de Wetenschappelijk Humanitaire Commissie in Berlijn – de eerste organisatie ter wereld die ijverde voor de afschaffing van de juridische en sociale intolerantie van homoseksuelen.

1969: In de nacht van 27 op 28 juni startte de Stonewall Rebellion in New York City. Het werd een referentiepunt voor de LGBT-beweging overal ter wereld.

1974: De eerste Internationale 'Gay' Rights Conference in Edinburgh, Schotland.

1981: De eerste beslissing van een internationale rechtbank over kwesties met betrekking tot seksuele oriëntatie (Europees Hof voor de Rechten van de Mens: *Dudgeon v UK*).

1989: Denemarken is het eerste land ter wereld dat homoseksuele relaties wettelijk erkent.

1999: Het Verdrag van Amsterdam wordt van kracht (EU), het eerste internationale verdrag dat seksuele oriëntatie expliciet vernoemt en beschermt.